

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ
ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

А.БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті

ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ МӘДЕНИЕТ БАСҚАРМАСЫНЫҢ "ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННИҢ ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ
МЕМОРИАЛДЫҚ МҰРАЖАЙЫ" КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ

КОММУНАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "КОСТАНАЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ МЕМОРИАЛЬНЫЙ
МУЗЕЙ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА" УПРАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРИБЕ-БІЛІМ
БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ»
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

І КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ
«ИННОВАЦИИ, ЗНАНИЯ,
ОПЫТ – ВЕКТОРЫ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРЕКОВ»

І КНИГА

Қостанай, 2023

УДК 37.02
ББК 74.00
И 63

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Куанышбаев Сеитбек Бекенович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, география ғылымдарының докторы, Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының мүшесі;

Жарлыгасов Женис Бахытбекович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор;

Скударева Галина Николаевна, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Мәскеу облысындағы МОУ «Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университеті» ректорының м.а.; Ресей Федерациясының жалпы білім беру ісінің құрметті қызметкері, Ресей;

Бережнова Елена Викторовна, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Мәскеу халықаралық мемлекеттік қатынастар институты, Ресей;

Ибраева Айман Елемановна, «Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ жетекшісі;

Онищенко Елена Анатольевна, «Педагогикалық шеберлік орталығы» жекеменшік мекемесінің Қостанай қаласындағы филиалының директоры;

Демисенова Шнар Сапаровна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының меңгерушісі;

Утегенова Бибикуль Мазановна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының профессоры;

Смаглий Татьяна Ивановна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика және психология кафедрасының қауым.профессоры;

Жетписбаева Айсылу Айратовна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Ы.Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

«Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары»: 2023 жылдың 17 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. I Кітап. – Қостанай: А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023. – 1081 б. = «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков»: Материалы международной научно-практической конференции, 17 февраля 2023 года. I Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023. – 1081 с.

ISBN 978-601-356-244-5

Жинаққа «Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланатын мәселелердің алуан түрлілігі мен кеңдігі мақала авторларына заманауи білім беруді жаңғырту мен дамытудың, осы үдерісте қазақ ағартушыларының педагогикалық мұрасын пайдаланудың жолдарын, мұғалімдерді даярлаудың тиімді технологиялары мен форматтарын әзірлеу мен енгізу мәселелерін, ақпараттық қоғамдағы білім беру кеңістігінің ерекшеліктерін айқындауға, сондай-ақ педагогтердің инновациялық қызметінің тәжірибесін жинақтауға, педагогикалық үдеріс субъектілерін психологиялық-педагогикалық қолдауға мүмкіндік берді.

Бұл жинақтың материалдары ғалымдарға, жоғары оқу орындары мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагог-психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей определить векторы модернизации и развития современного образования, использования в данном процессе педагогического наследия казахских просветителей, вопросов разработки и внедрения эффективных технологий и форматов подготовки учителей, специфики образовательного пространства в информационном обществе, а также обобщения опыта инновационной деятельности педагогов, психолого-педагогической поддержки субъектов педагогического процесса.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-244-5

9 786013 562445

УДК 37.02
ББК 74.00

© А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023
© Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2023

Айтар ойымызды жинақтағанда, Ыбырай Алтынсарин бізге, халыққа, өскелең ұрпаққа несімен жақын және несімен қымбат деген сұрақтарға жауап берсек, мақаламыз өз деңгейіне шыққандай болады:

біріншіден, ол өз заманының алдыңғы қатарлы азаматы, озық ойлы адамы, өз халқын өнер – білімге үндеген ағартушы – демократ;

екіншіден, қазақ балаларына арнап мектеп ашқан, оларды оқытып, тәрбиелеп, көкірегін оятқан, өнер – білімге үйреткен дарынды да тамаша педагог болды;

үшіншіден, өзі ашқан мектептер мен онда оқитын балаларға арнап, оқу құралдар мен методикалық нұсқаулар жазды. Қазақ тарихында тұңғыш рет нағыз педагогикалық ой – пікірдің негізін салды;

төртіншіден, өзінің оқу кітаптарына арнап, танымдық, тәрбиелік мәні зор өлеңдер мен әңгімелер жазып, қазақтың жаңа жазба әдебиетінің алғашқы нұсқаларын жасады;

бесіншіден, Ыбырай Алтынсарин – ғылыми – зерттеу жұмысымен шұғылданып, ғылыми еңбектер жазған, танымдық, тағылымдық ой – пікірлер айтқан ғибрат алар ғалым.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті–Жомарт Тоқаевтың «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаласы. Егемен Қазақстан газеті. 2021 ж.
2. Алтынсарин Ы. Екі томдық шығармалар жинағы. Алматы, 2003 ж.
3. Алтынсарин Ы. Қазақ хрестоматиясы. Алматы, 2003 ж.
4. Алтынсарин Ы. Өнер – білім бар жұрттар. Алматы, 1991 ж.
5. Алтынсарин Ы. Қазақ әдебиеті: Алматы, 1979 ж.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТИҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

*Сақтағанова Карлыға Карбузовна
бастауыш сынып мұғалімі, педагог – зерттеуші
Ә.Бұқарбайқызы атындағы қазақ орта мектебі
Алматы облысы, Қарасай ауданы, Қазақстан
E – mail: saktaganova.karlyga@mail.ru*

Аңдатпа

Берілген мақалада тұңғыш ұстаз атанған Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің осы күнгі білім беру саласындағы ағартушылық идеяларының үндестігі қарастырылды. Бұл екі тұлға халқымыздың ағартушылық тарихында маңызды рөл атқаратындықтан, тақырып білім жүйесінде әлі күнге өзекті саналады. Мақаланың мақсаты жұмыстың өзектілігін дәлелдеу.

Түйінді сөздер: әдеби мұра, ағартушы, шығармалар, білім, патриотизм.

Аннотация

В данной статье рассмотрена созвучие идей просвещения сегодняшнего в сфере образовании педагога и просветителя И.Алтынсарина и С.Кобеева. Поскольку эти две личности играют важную роль в истории просвещения нашего народа, тема по – прежнему актуальна в системе образования. Цель статьи – доказать актуальность работы.

Ключевые слова: литературное наследие, просвещение, произведения, образование, патриотизм.

Abstract

This article examines the consonance of the ideas of today's enlightenment in the field of education of the teacher and educator I. Altynsarin and S. Kobeev. Since these two personalities play an important role in the history of the enlightenment of our people, the topic is still relevant in the education system. The purpose of the article is to prove the relevance of the work.

Key words: literary heritage, enlightenment, works, education, patriotism.

XIX–XX ғасыр қазақ халқының тарихында нағыз ұлттың қаймақтары туған, ел басына күн туғанда ауыздықпен су ішпесе де оқу – білім жолында, халқының санасын оятуда ағартушылық істермен айналысқан даңқты ұландары, оқыған азаматтары көптеп дүниеге келген алтын ғасыр. Осынау аумалы – төкпелі заманда ұлт зиялылары ұлтының бүгіні мен болашағы үшін көп толғанды, біраз қайғы алды. Аласапыран уақытоқыған, көзі ашық азаматтарымыздың бойына бірнеше міндет, мақсаттарды жүктеді. Бұл міндеттерді тізбектей келе төмендегіше жүйелеуге болады:

- Ұлттық мүддені сақтау.

– Халыққа білім беруді ұлттық тәрбиемен ұштастыру, сол арқылы халық бойына білімнің тегіс таралуы.

– Білім арқылы елді өркениетті елдер қатарына қосу, осы мақсатта халықтың уақыт қажеттіліктерін заман талабына сай игеруге мүмкіндік жасау.

Осы міндеттерді орындауда оларға ерекеше мән беріп, қазақ халқының білімдар болуы үшін барын салған, өзі халық ішінде «тұңғыш ұстаз» атанған Ыбырай Алтынсариннің орны бір төбе деп білеміз. Сегіз қырлы, бір сырлы Ыбырай Алтынсариннің кім екенін тарқатып айтар болсақ, әуелі оны ағартушы ұстаз, тыңнан түрен салған жасампаз педагог деп танымыз. Қазақтың ұлы ағартушысы, көрнекті, ғалым – этнограф, ақын, жазушы, қазақ жазба әдебиетінің негізін салушылардың бірі Ыбырай Алтынсарин бар игі қасиетті бойына жиған жан. Қазақтың бағына біткен сайыпқыраны. Халқымыздың рухани өмірінің тарихында аса маңызды орын алған ХІХ ғасырдың ортасында қарай қазақ даласында тұлғаланып көрінген үш бәйтеректің ортаншысы. «Ыбырай – өз тайпасының қараңғы көшпелілер арасында Еуропа мәдениетін жазған және Россияға сүйінші әкелген қырғыздар арасында алғашқы білімдар болды» деп орыс ғалымдары таңданысын жасыра алмаған еді. [1, б. 10]

Ыбырай Алтынсарин еңбектері бәрімізге де ортақ және басшылыққа алып өз ісінде қолдауын табатын дүниелер. Әсіресе білім беру саласындағыларға тікелей қатысты. Ал біз тақырып етіп алған Спандияр Көбеевтің Ыбырайға қандай қатысы бар деген сұрақ тууы заңдылық. Осы ғұламаның жолын қуып, одан үлгі алып, Ыбырайдың ізімен ұстаз атанған Спандияр Көбеев болды. Әуелі оның кім екеніне тоқталып, еске түсірейік.

Спандияр Көбеев Ыбырай салған ағартушы – демократтық үлгідегі педагог – жазушы ретінде қазақ әдебиетінде өзіндік орны бар шоқтығы биік тұлға. Ол 1878 жылы 1 қазанда қазіргі Қостанай облысы Меңдіқара ауданында туған. Яғни Ыбырай шыққан топырақта ол да өсіп – өнді. 1887 жылы Ыбырай Алтынсариннің өзінің көмегімен ұлы ұстаз ашқан мектепке түсіп, оны 1892 жылы бітіреді. Бұдан соң Қарағайлықөл деген жердегі төрт жылдық мектепте, Қостанай қаласындағы екі сыныптық орыс – қазақ мектебінде оқиды. Ұстазы Ы.Алтынсариннің қазасынан кейін оның қызмет жолын жалғастыруды арман етіп, Қостанайдағы екі жылдық курсқа түсіп, бастауыш сынып мұғалімі болып шығады. С.Көбеев балаларды Ыбырай әдісімен оқытады, ғылым негіздерін үйретеді. Мұғалімдік қызметінің алғашқы жылдарында И.А.Крыловтың мысалдарын аударып, сабақтарында пайдаланады. Ақыры көбейіп, өңделген шығармалары 1910 жылы Уфа қаласында «Үлгілі тәржім» деген атпен басылып шығады. Ұстазы Ы.Алтынсариннің ізімен балаларға арналған оқу құралын жазуды қолға алған С.Көбеев 1912 жылы Қазан қаласында «Үлгілі бала» кітабын бастырады. Бастауыш сынып балаларына арналған бұл оқулықта ол өзінің төл шығармаларын, орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Надандыққа, ескішіл, сорақы салтпен күресу мақсатында ағартушыға көмекші құралдардың бірі – көркем әдебиет деп берік шешімге келген С.Көбеев осылайша әдебиетке толығымен бет бұрып, алты алашқа әйгілі болған атақты «Қалың мал» романын жазады. 1939 жылы ол оқу – ағарту саласындағы ұзақ жылғы еңбегі үшін Ленин орденімен марапатталды. 1944 жылы «Қазақ КСР–на еңбегі сіңген мұғалім» атағы берілді. 1949 жылы екінші рет «Ленин» орденін кеудесіне тақты. Көрнекті ғалым, қоғам қайраткері өзінің халық ағарту қызметіне арнаған өмірін «Орындалған арман» өмірбаяндық кітабында өрбітіп, өрнектеді. Ол 1956 жылы 78 жасында қайтыс болды. [2, б. 17]

Енді Спандияр мен Ыбырай арасындаы байланысты, идеялық үндестікті тарқатып ашу үшін педагог – жазушының «Орындалған арман» атты мемуарлық шығармасының мына бір үзіндіні келтіре кетейік.

...Ыбырай менің маңдайымнан сипап, бетіме үңіле қарап: Оқисың ба? – деді. – Оқимын. Еңдеше оқы балам! Жақсы оқы, – деді де, меңгерушіге қарап: Тізімнен өшірілген болса, қайта жаз. Кедей балалары да оқу керек. Мына балаға көзіңнің қырын салып жүргейсің. Сірә, әкесі осы елдің мықтыларына жақпай, зәбір көрген болуы керек, – деді. Мен бұл сөзге қатты қуандым. Қуанғандығым сонша, алдымда тұрған дөңгелек қара сақалды, дембелше келген адамды сүйіп алуға сол минутте әзір едім. Бірақ, балалық, ұялшақтық жеңген мен іркіліп қалдым. Болашағыма жол сілтеген, ілгері жетектеген арманым осы болды. Мен оқуға алындым. Сонымен 1887 жылы 10 желтоқсанда оқу басталды». [3, б. 13] Осы деректерге қарап Спандиярдың алдына қойған мақсатына, білім жолын қууына Ыбырайдың сөзі, демейі үлкен әсер етті деп толық айта аламыз. Бар аналы ғұмырын өмір бойы өзгелерге білім нәрін беріп жүру қызметіне бағыттады.Өміріндегі оқудың алғашқы баспалдығы дана Ыбырай ұстазының ерекше илтипат – ықыласымен басталған – ды.

«Ұстаз болып, өз халқыма қызмет ету осы жұмысқа өз өмірімді арнау мен үшін үлкен бақыт» – дейді С.Көбеев бір өзінде. Ол сөзінде тұрды, өмірінің соңғы күндеріне дейін ұстаздықтан қол үзген жоқ. Спандияр жалаң мағынасындағы ұстаз болған жоқ, қоғамдық ағартушылықты биікке көтере жүргізді. 55 жыл бойы 55 мың минуттан астам сағатта бала оқытып, өзінше пайымдаған бақытқа ие болды. Жасынан Ыбырайдың ағартушылық, ұстаздық жолын үлгі тұтқан Спандияр балаларды Ыбырай әдісімен орысша оқытады. Өз ұстазына еліктеген Спандияр ұстазының педагогикалық ағартушылық идеясын жүзеге асыра бастайды. Бос уақытында ауыл адамдарын жинап, оларға табиғат, география, тарих сияқты ғылым негіздерінен түсінік береді, қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінен әңгімелер айтып

отырады. Осының бәрі оның ұстазынан көрген тамаша тәрбиесі, адамгершілік қасиеті және өз ісіне деген адалдығы болса керек. Осылайша С.Көбеев те ұстазы Ы.Алтынсарин секілді ел есінде мәңгі қалды.

Ыбырай және Ыбырайдың шәкірті Спандияр қазақ халқының сауат ашуына, педагогикалық жағынан құнды әдістер қалдыруына, өздерінің жан – жақтылығымен балаға деген сүйіспеншіліктерінің арқасында оқу саласында да ерекше құрмет – қошеметке ие жандар. Әрбір Ұлы адам адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес идеяларды көтереді. Сондықтан олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан әрбір жаңа ұрпақ, жас қауымға алыстан қол созып «жол болсын!» айтып тұрғандай болады, уақыт өткен сайын, биіктей, мән – маңызы мен қадір – қасиеті арта түседі. Ыбырай және Спандияр қазақ ағартушыларымыздың демократиялық мәдениетімізді қалыптастырып дамытудағы алатын орны мен сіңірген еңбектері өте зор. Дәл осы ағартушылардан бастап құлазыған меңіреу даланың әр жерінен ғылыми – философиялық, демократиялық және поэзиялық мәні терең, тамаша ой – пікірлер жалт етіп көрініп, жауқазындай өмір сүре бастады, далаға жаңаша үн, тың леп келді. Абай мен Ыбырай және шәкірті Спандиярдың шығармалары бір – бірімен үйлесіп отыр. [2, б. 14]

Өмір жолындағы негізгі қызметі ағартушылық болған Ыбырай қазақ балаларын тұңғыш рет зайырлылық бағыттағы мектепте дүниәуи пәндерді оқытатын мұғалім ретіндегі алғашқы дәрісін өлеңмен бастағанда, бүкіл жан дүниесімен тебіреніп тұрып, алдымен аузына алласын алады.

Бір Аллаға сыйынып,

Мұнтаздай боп киініп.

Ұстаздарға иіліп,

Кел, балалар, оқылық, деген жолындағы сөзін айта отырып, тарихи іске алланың жар болуын тілейді, жас өспірімдерге сол ойды ұғындырмақ болған. Бұдан әрі ұстаз жас шәкірттерінің жаңа есейіп келе жатқан ақыл санасы жетер деңгейден толғап, адам өміріндегі пайдасын түсіндіреді:

Оқысаңыз, балалар,

Шамнан шырақ жағылар.

Тілегінің алдыңнан

Іздемей – ақ табылар, – деп ары қарай оқудың маңызын жас жеткіншектерге соншалықты ұғынықты, әрі көркем түрде жеткізе білген Ыбырайдың кәсіби шеберлігі бүгінгі күндегі көп ұстазға үлгі боларлық қасиет емес пе?

Ал, шәкірт Спандияр «Мектепке шақыру» деген өлеңде:

Балалар, жиналыңыз мектепке ерте,

Мәз болмай деген сөзге, мырза ерке,

Бұл кезде өнерлі адам өрге шықты,

Зат емес, надан кісі алар текке.

Ертеңгі шақыруымен әтеш құстың,

Халықтар кетіп жатыр егіндікке.

Күн шығып, терезеге сәуле түсті,

Тұрыңыз, жарамас тек уақыт өтсе, – деп, тым әсерлі, сондай жұмсақ сөздермен ұйқысынан оятып, баланы мектепке қызықтырып дайындайды. Ата – ананың балаға деген мейірімін, шын ықыласын білдіреді. Өлеңнің осылай басталған жалғасы бұдан да әсерлі сөздермен баланың ой санасына қозғау салады. Бал жинаған ара мен қалбандап ұшқан көбелек те, жүгірген аң да, ұшқан құстың бәрі де әрекет үстінде. Бәріде тыным таппай қажетіне жарайтын мүлікті іздеп табу қамында, әркім өз міндетін атқаруда деп, жаңды теңеулермен салыстырулар арқылы баланы оқуға өнер – білім жолына қызықтырады. Баларды сауат ашуға үндейді және Ыбырай сияқты аузына Алланы алуын ұмытпайды. [4, б. 9]

С.Көбеев кеңестік білім беру жүйесінде ұлт мектептерінің мүддесін басты орынға қойған, онысы үшін еш тайсалмаған, билікке жағымпазданбаған ұстаз. Оның ойынша ұлт мектептерінде ең алдымен ана тілінде сауат ашу мәселесі қолға алыну қажет. Дәлеле келтірер болсақ, «Сабақты баланың табиғи ана тілінде түсіндіру жас өспірімнің ақыл – ой дүниесіне, сезім – қиялына күшті әсер етеді. Көркем сөз зергерінің бояулы да сырлы асқақ та әсем, кестелі де айшықты мағыналы да сөз бедерелері оқушыларға өмір құбылыстарын, табиғи көрінісі, адамдар арасындағы түрлі қарым – қатынастарды, дүние танымын дұрыс қалыптастырады. Оқушыны ана тілінде жазылған әңгіме, өлеңдер арқылы оқыту халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан әдет – ғұрып, рухани өмірмен, арман мүддесімен таныстырып патриоттық сезімін оятады. Сондықтан ауылдық, болыстық мектептерде дәрісті қазақ тілінде жүргізу керек» – деген тағылымдық ойлар ерекше маңызды болды., – деген мазмұндағы жолдар ұлтжанды зиялының негізгі мақсатын айқындап көрсетеді. 1912 жылы Қазан қаласында басылып шығарылған, арап әріпімен жазылған «Үлгілі бала» атты оқу кітабы Ы.Алтынсариннің үлгісімен құрастырылған хрестоматия еді. Оған кіші мектеп жасындағы балалардың оқуына жеңіл, шағын әңгімелер, ертегілер табиғат және оның құбылыстары, өсімдік жануарлар дүниесі жөніндегі мәліметтер кіргізілді. Автордың «Үлгілі бала» хрестоматиясын құрастырғандағы негізгі ойлаған мақсат, көздеген нысаны – жас ұрпақты өнер – білімге, әділеттілікке, адамгершілікке тәрбиелеу болған.

С.Көбеев бүгінгі таңда қоғамда қызу талқыға түсіп, өзекті тақырыпқа айналған мұғалімнің беделі туралы да құнды пікірлер қалдырған. Мәселен, «әрине алғырлық та, тапқырлық та, ептілік те, икемділік те, табандылық та қажет. Бұлар оқытушының беделі болуының құралы болуы тиіс. Халық оқытушыны өзінің шын досы, ақыл айтар данасы, қараңғыда сәуле шашар шам – шырағы деп білуі керек. Мұның үшін оқытушы ең алдымен өз оқушыларының алдында беделді болуы қажет. Оның бір негізгі шарты – оқытушының өз дәрісін жақсы меңгерген адам болуы былай тұрсын, оның берген сабағы оқушыға әрі түсінікті, әрі қонымды болуы қажет. Оқытушы әрбір сабаққа жақсы дайындалуы керек», – деген идеялары қазіргі ұстаз бейнесінің қалыптастыру үшін де аса қажет. Оның айтуынша оқытушының беделді болуы, оқудың сапалы болуы оқушылардың тиянақты білім алып, саналы тәрбиеленуін қамтамасыз етеді.

Міне, ойымызды саралай келе жоғарыда аталған екі ағартушы ұстаздың да қазақ қоғамында, әсіресе білім беру саласында орны орасан екенін аңғарады екенбіз. Екеуі де бір топырақтан шығып, бір салада қызмет етіп, елінің болашағы үшін өлшеусіз еңбектер жасап өткені аян болды. Қазақ тарихында ел есінде қалған ұстаздар санаулы ғана. Солардың ең басында Ыбырай мен Спандияр тұр. Бүгінгі Жаңа Қазақстанның ұстаздары, біздерге осындай ұлы тұлғаларды үлгі тұтып, олардың еңбектерімен танысып, бала оқыту процесінде оңтайлы пайдалана алсақ деген ниет туады. Бүгінгі жас ұрпақты оқытуда әуелі ізгі ниет, зор құлшыныс, содан соң кәсіби шеберлік пен білімнің қажет екенін түсінеміз. Сол себепті заманауи білім беру саласында Ы.Алтынсарин мен С.Көбеев еңбектері мен едістері өзектілігімен әлі де құнды деп ойлаймыз!

Әдебиеттер тізімі:

1. Бержанов Қ. Мусин С. «Педагогика тарихы» 1997 ж.
2. Жақсанов О., Ыбырайдың жолын құған зерделі шәкірт// Қостанай, 2008 ж. 11 қараша
3. Көбеев С., Орындалған арман, А., 1988 ж., 271 б.
4. Қазақ әдебиеті Қабдолов З., Қирабаев С. XX ғасыр басындағы әдебиеті 54 – 64 б.б.

ӨОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН ТУЫНДЫЛАРЫНЫҢ ЗАМАНАУИ ТӘРБИЕДЕГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ – ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МАҢЫЗЫ

*Санкевич Анар Магзумовна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Әулікөл ауданы білім бөлімінің
Лаврентьев негізгі орта мектебі» КММ
Қостанай облысы, Әулікөл ауданы
Лаврентьев селосы, Қазақстан
Е – mail: lavrentyevka26967@mail.ru*

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты: Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсариннің мол рухани мұрасының қазіргі таңда да бала тәрбиесіндегі рөлін жас ұрпаққа кеңінен ұғындыру. Ұлы дала Ұлы Ұстазының өз заманындағы ағартушылық озық идеялары, балаларды оқыту мен тәрбиелеудің үйлесімділігі, мұғалімдердің беделін көтеру, надандықты жою жолындағы ұстаздардың рөлі, мектепті ұйымдастыруы, мектептегі оқытумен оқудың әлеуетін мазмұндаған. Сонымен қатар, Ұлы Ұстаздың ұрпаққа қалдырған сандығындағы сарқылмас мұрасы заманауи және болашақ білім беруге негіз бола бермек.

Түйінді сөздер: мектеп, ұстаз, білімді ұлт, тәрбие көзі, мұра.

Аннотация

Актуальность и цель: Популяризация среди подрастающего поколения роли богатого духовного наследия великого просветителя Ибрая Алтынсарина в воспитании детей и в современном мире. Великий педагог Великой степи изложил передовые идеи просвещения своего времени, гармонию обучения и воспитания детей, роль учителей в устранении невежества, повышении престижа учителей, организации школы, потенциала получения знания и обучения в школе. Вместе с тем, неиссякаемое наследие великого учителя, оставленное поколениям, продолжает служить основой для современного и будущего образования.

Ключевые слова: школа, учитель, образованная нация, источник воспитания, наследие.

Abstract

Relevance and goal: Popularization among the younger generation of the role of the rich spiritual heritage of the great educator IbrayAltynsarin in the upbringing of children and in the modern world. The great teacher of the Great Steppe outlined the advanced ideas of enlightenment of his time, the harmony of education and upbringing of children, the role of teachers in eliminating ignorance, increasing the prestige of teachers, organizing schools, the potential for